

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 18. desember 2019 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Kristin Normann
dommer Knut H. Kallerud
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
kst. dommer Tone Sverdrup

HR-2019-2384-A, (sak nr. 19-072385STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 3. januar 2019

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Erik Førde)

mot

A

(advokat Anders Morten Brosveet)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Arntzen**: Saken gjelder rekkevidden av straffeloven § 157 om motarbeiding av rettsvesenet. Det er blant annet spørsmål om det kan være rettsstridig atferd overfor en aktør i rettsvesenet å tilby fornærmede økonomiske fordeler, og om bestemmelsen er overtrådt selv om tilbudet ikke er ledsaget av et uttrykkelig krav om at fornærmede trekker anmeldelsen tilbake.

(2) *Sakens bakgrunn*

(3) Den 7. februar 2017 ble B, født 00.00.1946, satt under tiltale for omfattende seksuelle overgrep i tiden februar 2011 til juni 2016 mot sin datter C, født 00.00.1998. Det faktiske grunnlaget for tiltalen er beskrevet som beføling av bryster og kjønnsorgan, masturbasjon, oral sex, penetrering med finger og voldtekt til samleie. Fornærmede var under 14 år da overgrepene begynte. B ble videre tiltalt for produksjon og besittelse av fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn, brudd på besøksforbud og for medvirkning til grov motarbeiding av rettsvesenet.

(4) Den 30. juni 2017 ble også Bs søster, A, født 00.00.1943, og hans datter fra tidligere ekteskap, D, satt under tiltale for grov motarbeiding av rettsvesenet eller medvirkning til dette, jf. straffeloven § 158 første ledd, jf. § 157 første ledd, jf. § 15. Grunnlaget for tiltalen lyder slik:

«I tidsrommet 29. juni til 12. juli 2016 i ---veien 00 i X og/eller andre steder i Norge og Sverige, planla de hvorledes de skulle få C og hennes mor E til å trekke en inngitt anmeldelse til politiet mot B. Planen gikk blant annet ut på at A og/eller D skulle fremsette et tilbud om økonomiske fordeler til fornærmede hvis anmeldelsen ble trukket, og det skulle formidles at en domfellelse ville medføre store helsemessige problemer for B og hans hjertesyke datter. A og/eller D kontaktet etter dette fornærmede og hennes mor, hvor ovennevnte ble formidlet. Det ble også avtalt tid og sted for et møte, hvor planen var at fornærmede skulle signere et ferdigskrevet dokument hvor hun trakk anmeldelsen.»

(5) Tiltalen mot B bygget på dette punkt på det samme grunnlaget.

(6) Ved Follo tingretts dom 1. februar 2018 ble B dømt i samsvar med tiltalen, og straffen ble satt til fengsel i elleve år. Han ble også idømt fem års kontaktforbud og et oppreisningsansvar på 400 000 kroner. A og D ble idømt henholdsvis seks og fire måneders fengsel for medvirkning til grov motarbeiding av rettsvesenet.

(7) De domfelte anket, og B ble ved Borgarting lagmannsretts dom av 3. januar 2019 på ny dømt i samsvar med tiltalen. Straffen ble skjerpet til fengsel i elleve år og seks måneder. Oppreisningserstatningen på 400 000 kroner og kontaktforbudet på 5 år ble opprettholdt.

(8) For så vidt gjelder tiltalepostene om motarbeiding av rettsvesenet, ble B dømt for medvirkning til forsøk på grov motarbeiding av rettsvesenet, mens A og D ble frifunnet.

(9) Hvordan B og A skulle få fornærmede til å trekke anmeldelsen er av lagmannsretten beskrevet slik:

«De avspilte samtalerne [fra politiets kommunikasjonskontroll av B] viser at B i samråd med de medtiltalte – i første rekke A – la opp en strategi for å påvirke fornærmede til å

trekke anmeldelsen om seksuelle overgrep. Det var to hovedelementer i påvirkningen. For det første skulle Bs leilighet i --- gate i Oslo brukes som lokkemiddel. Hvis fornærmede trakk anmeldelsen, skulle hun få overta leiligheten vederlagsfritt og kunne bo der med kjæresten F. B skulle dekke alle løpende boutgifter. Det andre hovedelementet var å legge press på fornærmede ved å utbrodere de store konsekvensene som en straffesak ville få for hele familien, særlig at det kunne skade helsen til den hjertesyke lillesøsteren hennes. Som A understreket i en samtale, skulle de 'kjøre på det med G' overfor fornærmede. Også fornærmedes mor, E, skulle bearbeides for å bidra til press mot fornærmede. Dette skulle blant annet skje ved å fremheve de 'katastrofale' konsekvensene av at ektemannen, som forsørget henne, ble straffedømt. Det skulle blant annet understrekes at han ville miste pensjonen sin.

B hadde skrevet flere utkast til brev fra fornærmede til politiet der fornærmede trakk anmeldelsen og forklarte hvorfor hun hadde rettet falske anklager mot ham. Brevet skulle etter planen legges frem for fornærmede for undertegning på et familiemøte i midten av juli 2016, som fornærmede skulle inviteres til for å drøfte en planlagt hjerteoperasjon for lillesøsteren. Møtet er i telefonsamtale mellom B og A 10. juli 2016 betegnet som 'D-dagen'.

...

I telefonsamtale 7. juli 2016 ga B 'fullt mandat' til A for å sikre en løsning der anmeldelsen ble trukket basert på de nevnte strategiene. Det var hun som skulle ta kontakt med fornærmede, enten direkte eller via fornærmedes mor. B selv skulle holde seg i bakgrunnen.»

- (10) Det var altså to hovedelementer i strategien for å få fornærmede til å trekke anmeldelsen av sin far. Hun skulle lokkes med å overta en leilighet som faren skulle dekke de løpende utgiftene for. Videre skulle det legges press på fornærmede og hennes mor ved å fremheve de negative konsekvensene som en straffesak ville få for hele familien. Det var A som skulle gjennomføre de planlagte påvirkningshandlingene, blant annet at E skulle «bearbeides» for å bidra til press mot fornærmede.
- (11) Lagmannsretten la til grunn at A «var dypt involvert i Bs plan om å påvirke fornærmede til å trekke anmeldelsen om seksuelle overgrep». Frifinnelsen skyldtes at det ikke ble funnet bevist at hun faktisk gjennomførte eller forsøkte å gjennomføre påvirkningshandlingen, nærmere bestemt at hun ikke hadde presset fornærmede til å trekke anmeldelsen.
- (12) D ble frifunnet fordi lagmannsretten ikke fant det bevist at hun hadde opptrådt utilbørlig i sin kontakt med fornærmede.
- (13) B anket til Høyesterett. Anken over straffedommen gjaldt saksbehandlingen.
- (14) *Påtalemyndigheten* har anket over frifinnelsen av A. Anken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Det gjøres prinsipielt gjeldende at hun oppfyller gjerningsbeskrivelsen i § 157, jf. § 158, og subsidiært at hun har medvirket til Bs forsøk.
- (15) Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 11. juni 2019 ble påtalemyndighetens anke tillatt fremmet til behandling i Høyesterett, mens Bs anke over straffedommen ikke ble tillatt fremmet.
- (16) As forsvarer varslet at han i tillegg til å imøtegå påtalemyndighetens anke, ville fokusere på at bruk av «positive virkemidler» faller utenfor anvendelsesområdet i § 157.

- (17) *Mitt syn på saken*
- (18) *Lovtolkning – «positive påvirkningshandlinger»*
- (19) Et hovedspørsmål i saken er om de påvirkningshandlingene som er beskrevet i tiltalen, nærmere bestemt å fremsette tilbud om økonomiske fordeler overfor fornærmede, rammes av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 157 første ledd som lyder slik:
- «Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd overfor en aktør i rettsvesenet eller noen av hans nærmeste**
- a) **opptrer slik at det er egnet til å påvirke aktøren til å foreta eller unnlate en handling, et arbeid eller en tjeneste i forbindelse med en straffesak eller en sivil sak, eller**
- b) **gjengjelder en handling, et arbeid eller en tjeneste som aktøren har utført i forbindelse med en straffesak eller en sivil sak.»**
- (20) At en fornærmet i en straffesak anses som aktør i rettsvesenet følger av bestemmelsens andre ledd bokstav a.
- (21) Med utgangspunkt i lovens ordlyd og forhistorie har forsvarer anført at bestemmelsen bare rammer påvirkning ved bruk av negative virkemidler, som for eksempel vold, trusler og ulike former for utpressing. Dette begrunnes med at loven oppstiller to selvstendige vilkår som skal vurderes hver for seg. Grunnvilkåret er at det må foreligge rettsstridig atferd «overfor en aktør» i rettsvesenet, mens tilleggsvilkåret krever at atferden «er egnet til å påvirke aktøren». Et tilbud om økonomiske eller personlige fordeler kan ikke utgjøre rettsstridig atferd *overfor aktøren*, også fordi det står aktøren fritt å takke nei.
- (22) Jeg er ikke enig i at lovens vilkår må vurderes hver for seg, og heller ikke i at positive påvirkningshandlinger nødvendigvis faller utenfor begrepet *rettsstridig* atferd. At de to vilkårene må sees i sammenheng, følger allerede av bindingsordet «ved» i bestemmelsens første setning. Det er helheten – «ved ... annen rettsstridig atferd ... opptrer slik at det er egnet til å påvirke aktøren ...» – som rammes, jf. også bestemmelsens overskrift «Motarbeiding av rettsvesenet».
- (23) Straffeloven § 157 viderefører i det alt vesentlige straffeloven 1902 § 132 a første og andre ledd om motarbeiding av rettsvesenet, jf. Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 330. Sammenhengen mellom lovens to vilkår fremgår nokså klart av forarbeidene til § 132 a. I høringsbrevet uttalte departementet at pressmidlets karakter ikke burde være et avgjørende kriterium, men at det «avgjørende bør være hvilke følger anvendelse av det aktuelle pressmidlet har», jf. Ot.prp. nr. 40 (1999–2000) punkt 7.3.5.1. Departementet var enig med de høringsinstansene som påpekte at det vil kunne være tilfeldig om virkningen faktisk inntreffer eller ikke, og at straffbarheten derfor ikke burde knyttes til dette. Som det fremgår av punkt 7.3.5.3 mente departementet at det avgjørende bør være om handlingen «er egnet til å» påvirke en aktør i rettsvesenet til å foreta eller unnlate en handling.
- (24) Det er ikke tvilsomt at det er vold, trusler og skremmende eller annen negativ atferd som er bestemmelsens praktiske kjerneområde. I Ot.prp. nr. 40 (1999–2000) er det utelukkende slik atferd det fokuseres på. De opprinnelige forslagene til utforming av bestemmelsen var også avgrenset til negative handlinger.

- (25) Om valget av det videre begrepet *rettsstridig atferd* heter det imidlertid i proposisjonen punkt 7.3.5.3:

«Meningen er ikke først og fremst å innskrenke området for det straffbare, men å utvide det: Formålet er å omfatte handlinger som ikke er straffbare. En annen måte å uttrykke dette på er å bruke ord som ‘utilbørlig’ eller ‘klanderverdig’ atferd ...

...

Det avgjørende ved vurderingen av om handlingen er rettsstridig, er om den fremtrer som uberettiget, slik at det er grunn til å ramme den med straff. Straffebudets formål står da sentralt. Det er også av betydning om det er rimelig å straffe i det konkrete tilfellet. Dessuten må konsekvensene av at handlingen eventuelt anses som rettmessig trekkes inn. Vil straffebudets effektivitet undergraves?»

- (26) Det gis altså anvisning på en *formålsrettet* tolkning av begrepet rettsstridig atferd. I denne sammenheng brukes rettsstridig synonymt med «utilbørlig» eller «klanderverdig».
- (27) I Rt-2007-439 avsnitt 20 uttaler Høyesterett følgende om formålet med § 132 a:

«... Advokat Elden har anført at formålet er å verne aktøren som person. Det er jeg ikke enig i. Av ordlyden i § 132 a følger at bestemmelsen gjelder ‘motarbeiding av rettsvesenet’. Bestemmelsen er plassert i kapittel 12 om forbrytelser mot den offentlige myndighet. Det overordnede formål med bokstav a er derfor etter mitt syn å beskytte den offentlige interesse i at aktører i rettsaker, herunder vitner, ikke blir utsatt for utilbørlig påvirkning, jf. også Rt-2002-846-på side 848.»

- (28) Av disse kildene kan det utledes at det er den utilbørlige eller klanderverdige påvirkningen av en aktør i rettsvesenet som rammes av straffebestemmelsen.
- (29) Jeg kan ikke se at HR-2018-1784-A avsnitt 44, som forsvarer har fremhevet, rokker ved dette. Uttalelsen der om at atferden må være «*uberettiget vis-à-vis aktøren*», må sees i lys av fortsettelsen om at det er aktøren som «utsettes for en *slik utilbørlig påvirkning* som straffebudet skal gi beskyttelse mot». I avsnitt 45 forutsettes det at atferden må kunne anses rettsstridig overfor aktøren «ved at den representerer en utilbørlig påvirkning av ham». Bakgrunnen for frifinnelsen var at lagmannsretten ikke hadde omtalt forhold som tilsa at tiltalte hadde utsatt aktøren for slik utilbørlig påvirkning, jf. avsnitt 47.
- (30) Lagmannsretten uttalte i saken her at det ikke var grunnlag for å oppstille en generell distinksjon mellom bruk av positive og negative virkemidler. Som det fremgår av min gjennomgang av rettskildene, er jeg enig i dette. Grensen for det straffbare går ikke ved om virkemiddelet er «negativt» eller «positivt». Det avgjørende er om virkemiddelet er rettsstridig i den forstand at det er egnet til å utsette aktøren for en utilbørlig påvirkning. Selv om et virkemiddel er positivt ved at det isolert sett tilfører aktøren et gode, er det likevel klart at handlemåten etter omstendighetene vil kunne være rettsstridig. Også positive påvirkningshandlinger kan – når de settes inn i sin rette kontekst – være svært belastende for aktøren. Det samme gjelder konsekvensene av å gi etter for slik påvirkning, for eksempel ved å trekke en korrekt anmeldelse eller å avgi falsk forklaring som igjen vil kunne føre til at gjerningsmannen går fri.
- (31) Påvirkningsstrategien i vår sak er et illustrerende eksempel på en belastende bruk av både «gulrot og pisk». Lagmannsretten oppsummerer dette slik:

«Lagmannsretten finner likevel at den samlede påvirkningsstrategien fra Bs side overskrider grensen for det straffbare. Det dreide seg om en kombinasjon av – på den ene

siden – betydelig økonomisk belønning for å endre forklaring og trekke en anmeldelse som han visste var reell, og – på den andre siden – et massivt psykologisk press ved å ansvarliggjøre fornærmede for alvorlige konsekvenser i familien, blant annet for lillesøsterens helseutvikling, hvis hun ikke trakk anmeldelsen. Sett i sammenheng med at fornærmede var mindreårig og i en svært sårbar situasjon, og at saken var meget alvorlig, mener lagmannsretten at handlemåten må betegnes som klart utilbørlig.»

- (32) Straffbarheten vil være avhengig av om den «positive» handlingen – eventuelt i kombinasjon med andre virkemidler – etter omstendighetene er rettsstridig. Ved denne vurderingen kan blant annet momenter som aktørens rolle i rettsvesenet, styrkeforholdet mellom partene, aktørens alder og sårbarhet, hovedsakens alvor samt påvirkningshandlingens karakter og omfang spille inn.
- (33) *Lagmannsrettens rettsanvendelse*
- (34) Som det fremgår av lagmannsrettens dom, har A erkjent at hun i samtaler med fornærmedes mor, E, formidlet begge elementene i påvirkningsstrategien; både tilbudet om å overta leiligheten og de negative konsekvensene av en straffesak. Jeg forstår lagmannsrettens premisser slik at den ikke har funnet det bevist at A samtidig uttrykkelig presiserte at det var et vilkår for å overta leiligheten at fornærmede trakk tilbake politianmeldelsen mot faren. E videreformidlet As budskap til fornærmede, som for lagmannsretten forklarte at hun oppfattet det slik at hun måtte trekke anmeldelsen for å få leiligheten.
- (35) Om selve tilbaketrekkingen av politianmeldelsen, uttaler lagmannsretten blant annet følgende:
- «A hadde invitert E og fornærmede til familiemøte i midten av juli der sistnevnte i henhold til planen skulle undertegne brevet til politiet som B hadde skrevet utkast til. Etter lagmannsrettens syn innebærer heller ikke dette at A har overskredet grensen for straffbart forsøk på påvirkningshandling. Basert på Es forklaring om at A fremsto som støttende i de forutgående telefonsamtalene med henne, kan det ikke utelukkes at A tok sikte på å opptre på samme måte i møtet, som for øvrig ble avlyst fordi fornærmede meldte avbud. Det kan med andre ord ikke legges til grunn som bevist utover enhver rimelig tvil at A faktisk hadde forsett om å presse fornærmede til å undertegne brevet, slik B ønsket.»**
- (36) Frifinnelsen er altså begrunnet med at lagmannsretten ikke fant det bevist at A utøvet press, og at hun heller ikke hadde forsett om «å presse fornærmede til å undertegne brevet».
- (37) Dette er uriktig rettsanvendelse.
- (38) Det følger av Rt-2007-439 avsnitt 21 at «det ikke kreves at presset formuleres verbalt, og at også mer dagligdagse handlinger kan omfattes dersom de er rettet mot aktøren på en måte som innebærer et utilbørlig press – om enn mer fordekt».
- (39) Videre understrekes det i HR-2018-1784-A avsnitt 46 at straffeloven § 157 ikke kan forstås slik at den «bare rammer rettsstridig atferd i form av ‘press’. Påvirkningen kan være utilbørlig overfor aktøren også av andre grunner, for eksempel fordi gjerningsmannen lurer ham eller utnytter hans alderdomssvakheter eller ruspåvirkning».

- (40) Det var altså uriktig å frifinne A fordi hun ikke hadde utøvd «press» ved å uttrykkelig formidle at fornærmede måtte trekke anmeldelsen for å få overta leiligheten. Basert på den lovtolkning jeg nå har gitt uttrykk for, skulle lagmannsretten ha vurdert om de handlinger det ble funnet bevist at A har begått, rammes av § 157. Kravet til forsett knytter seg følgelig heller ikke til «å presse fornærmede til å undertegne brevet», men til at de aktuelle handlingene må være «egnet til å påvirke» fornærmede.
- (41) Min konklusjon er etter dette at anken tas til følge og at lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 3, oppheves. Dette innebærer at også ankeforhandlingen i lagmannsretten knyttet til tiltalen mot A oppheves, jf. straffeprosessloven § 347.
- (42) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3 med tilhørende ankeforhandling, oppheves.

- (43) Dommer **Normann:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (44) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (45) Kst. dommer **Sverdrup:** Likeså.
- (46) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (47) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3 med tilhørende ankeforhandling, oppheves.